

FINANSINSPEKTIONEN

Bankernas räntor och utlåning

13 MARS 2013 (KV4, 2012)

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	4
UTLÅNING, INLÅNING OCH RÄNTOR	6
Utlåning till hushåll och företag	6
Inlåning från hushåll och företag	9
Marknads- och utlåningsräntor	9
Räntenetto	10
BANKERNAS MARGINALER PÅ BOLÅN	11
Bankernas finansieringskostnad	11
Bruttomarginal på bolån	12
Nettomarginal på bolån	13
KUNDERNAS SAMTLIGA BANKTJÄNSTER	15
Kunden ses som en helhet	16
BILAGA 1. NY REGLERING	17
Kapitaltäckningsregelverk	17
Likviditetsreglering	18
BILAGA 2. BERÄKNING AV FINANSIERINGS- KOSTNAD OCH ÖVRIGA KOSTNADER	20
Fördelning av bankernas finansiering	20
Kostnader för bankernas finansiering	20
Övriga kostnader	21
ORDLISTA	22

Sammanfattning

Både bankernas finansieringskostnad och utlåningsräntor till företag och hushåll sjönk betydligt under det fjärde kvartalet 2012. Samtidigt ökade bankernas marginaler för nya bolån något. Utlåningen till svenska företag och hushåll ökade under det fjärde kvartalet, men i en lägre takt än tidigare. Under 2013 kommer Finansinspektionen (FI) utreda möjliga åtgärder för hur kreditinstituten ska kunna öka kundernas insyn i hur de faktiska utlåningsräntorna för bolån bestäms.

Utlåningen till svenska icke-finansiella företag och hushåll fortsätter att öka, om än i lägre takt än tidigare. Utlåningstillväxten för lån till svenska hushåll för bostadsändamål var oförändrad jämfört med föregående kvartal. Utlåningstillväxten för lån till icke-finansiella företag minskade under det fjärde kvartalet 2012 och uppgick till 1,7 procent. En del företag anser att det var svårare än normalt att finansiera sin verksamhet under det fjärde kvartalet jämfört med kvartalet innan. Dock uppgav majoriteten av tillfrågade företag att deras finansieringsmöjligheter var oförändrade jämfört med det tredje kvartalet.

Svenska storbanker är välkapitaliserade och har fortsatt god tillgång till billig finansiering. Enligt FI:s beräkningar har bankernas finansieringskostnad minskat med 0,60 procentenheter under kvartalet. Även utlåningsräntorna till hushåll har sjunkit kraftigt, men inte lika mycket som finansieringskostnaden. Bruttomarginalen för ett nyttgivet tre-månaders bolån har därför ökat något och var i genomsnitt 1,33 procentenheter under kvartalet. Marginalen då även övriga kostnader är avdragna, nettomarginalen, ökade också och uppgick till 0,64 procentenheter i genomsnitt under kvartalet. Det innebär en ökning med 0,07 procentenheter jämfört med kvartalet innan. Att nettomarginalen har ökat beror också på att kostnaden för att hålla en reserv av likvida tillgångar minskade under kvartalet enligt FI:s beräkningar.

FI:s uppdrag att övervaka kreditinstitutens kreditgivning och kreditvillkor fortsätter även under 2013. FI har också fått ett nytt uppdrag som innebär att utreda och redovisa möjliga åtgärder för hur kreditinstituten ska kunna öka kundernas insyn i hur de faktiska utlåningsräntorna för bolån bestäms. Uppdraget ska avrapporteras till regeringen senast den 1 augusti 2013.

Bakgrund

Finansinspektionen (FI) har fått i uppdrag av regeringen att granska hur banker och andra kreditinstitut anpassar sig till ökade kapitalkrav. Granskningen ska omfatta vilka effekter denna anpassning får för utlåning och räntesättning på lån till hushåll och företag. Rapporten ska publiceras kvartalsvis.

För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser har ett nytt internationellt ramverk för banksektorn tagits fram (Basel 3). Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Stora delar av regelverket kommer genomföras genom en ny förordning och ett nytt direktiv (CRR/CRD 4) som för närvarande förhandlas inom EU. Finansdepartementet, Riksbanken och FI har även kommunicerat att Sverige avser att införa ytterligare kapitalkrav på systemviktiga banker.¹ Även om de nya reglerna ännu inte har trätt i kraft är det tydligt att kreditinstituten i Sverige i stor utsträckning redan har anpassat sig till de kommande kraven. Detta sker dels på grund av de nya reglerna, dels på grund av att deras finansörer och andra aktörer på marknaden, som kreditvärderingsföretag, kräver att kreditinstituten håller mer kapital. Utöver dessa krav har FI infört kvantitativa krav på likviditetstäckningsgrad (LCR).² De nya reglerna beskrivs i bilaga 1.

De nya reglerna och de förändrade villkoren på finansmarknaden innebär förutom att de blir mer motståndskraftiga även en ökad kostnad för kreditinstituten. Dessa kostnader måste bäras av någon – antingen av aktieägarna eller av kunderna. Om kostnaderna ska fördelas på aktieägarna sker det i form av lägre avkastning. De nya reglerna innebär att kreditinstituten ska ha högre kapitalbuffertar och stabilare finansiering, vilket leder till mindre riskfyllda kreditinstitut. Det borde innebära att aktieägarna accepterar en lägre avkastning på sitt investerade kapital. Kreditinstituten har också möjlighet att höja priserna för sina tjänster och sin utlåning, och därmed lägga över kostnaderna på sina kunder. Regeringen har gett FI i uppdrag att granska hur anpassningen hos kreditinstituten påverkar villkoren för företag och hushåll.

Uppdraget i regleringsbrevet

Uppdraget är att övervaka kreditinstitutens anpassning till ökade kapitaltäckningskrav och hur de påverkar svenska företag och hushåll. Uppdraget innebär bland annat att:

Granska vilka effekter kreditinstitutens anpassning får för kreditgivningen till företagen och hushållen, inklusive bolänemarginaler.

Följa kreditinstitutens räntesättning och även ställa räntesättningen i relation till institutens upplåningskostnader för olika löptider.

Vid ett av redovisningstillfällena ska analysen omfatta en redogörelse för hur och i vilken omfattning kreditinstituten före 2012 har anpassat sig till ökade kapitaltäckningskrav samt vilka effekter detta fått för företag och hushåll.

1 Se <http://www.fi.se/Press/Pressmeddelanden/Listan/Nya-kapitalkrav-pa-svenska-banker/>

2 Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2012:6) om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

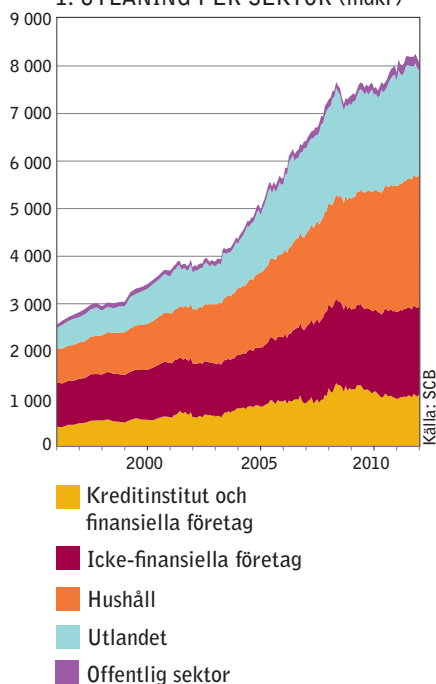
Uppdraget rapporteras kvartalsvis för 2012. I denna fjärde rapport redovisar FI hur utlåningen till hushåll och icke-finansiella företag har utvecklats under det fjärde kvartalet 2012. Dessutom presenterar FI precis som i tidigare rapporter sin beräkning av bruttomarginalen respektive nettomarginalen för nya tre månaders bolån.

FI har också i regleringsbrevet för 2013 fått i uppdrag att övervaka kreditinstitutens kreditgivning och kreditvillkor till icke-finansiella företag och hushåll. Dessutom ska rapporten som avser det tredje kvartalet 2013 innehålla en redogörelse för i vilken omfattning kreditinstituten under 2013 har anpassat sig till ökade kapitaltäckningskrav i jämförelse med 2012 och vilka effekter det har fått för icke-finansiella företag och hushåll. I regleringsbrevet för 2013 har FI även fått ett nytt uppdrag som innebär att utreda och redovisa möjliga åtgärder för hur kreditinstituten ska kunna öka kundernas insyn i hur de faktiska utlåningsräntorna för bolån bestäms. Detta uppdrag ska redovisas senast den 1 augusti 2013.

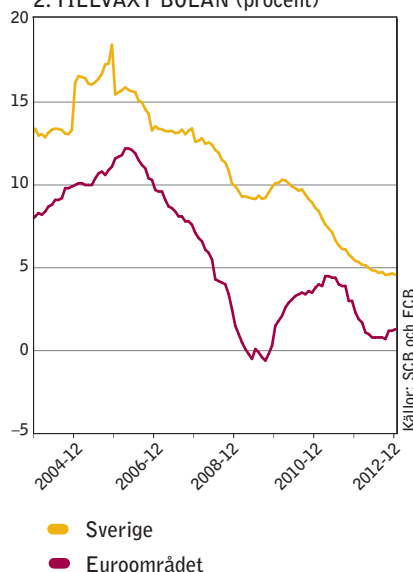
Utlåning, inlåning och räntor

Kreditinstitutens utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll fortsätter att öka, om än i avtagande takt. Utlåningen till icke-finansiella företag ökade med 1,7 procent under det fjärde kvartalet, vilket är lägre än under föregående kvartal. Utlåningen till svenska hushåll för bostadsändamål ökade med 4,6 procent under det fjärde kvartalet, vilket innebär en oförändrad tillväxttakt. Utlåningsräntorna till både icke-finansiella företag och hushåll sjönk betydligt under perioden.

1. UTLÅNING PER SEKTOR (mdkr)

2. TILLVÄXT BOLÅN (procent)

UTLÅNING TILL HUSHÅLL OCH FÖRETAG

De svenska kreditinstitutens utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll fortsätter att öka, om än i avtagande tillväxttakt. Utlåningen uppgick vid utgången av det fjärde kvartalet till 4 616 miljarder kronor³, vilket motsvarar 130 procent av BNP (diagram 1). Utlåningen till svenska hushåll utgör omkring en tredjedel av de svenska kreditinstitutens totala utlåning och utlåningen till icke-finansiella företag utgör omkring en fjärdedel (diagram 1). Sett över de senaste 15 åren har utlåningen till svenska hushåll och till utlandet ökat. Övrig utlåning är oförändrad eller har minskat under tidsperioden. Det är framför allt andelen utlåning till icke-finansiella företag som har minskat i relation till den totala utlåningen.

Utlåning till hushåll

Utlåningen till svenska hushåll fortsätter att öka, men i en lägre takt än tidigare. Utlåningen utgörs av bostadslån, konsumtionslån och övriga lån.⁴ Den totala utlåningen till svenska hushåll uppgick till 2 765 miljarder vid utgången av det fjärde kvartalet 2012. Över 80 procent av utlåningen är för bostadsändamål.⁵ Tillväxttakten i utlåningen för bostadsändamål är oförändrad sedan föregående kvartal och var 4,6 procent det fjärde kvartalet (diagram 2). Därmed håller den långsiktigt avtagande trenden i sig för tillväxten i utlåningen. I euroområdet vänder utlåningen för bostadsändamål uppåt och tillväxttakten uppgick till 1,3 procent vid utgången av det fjärde kvartalet.

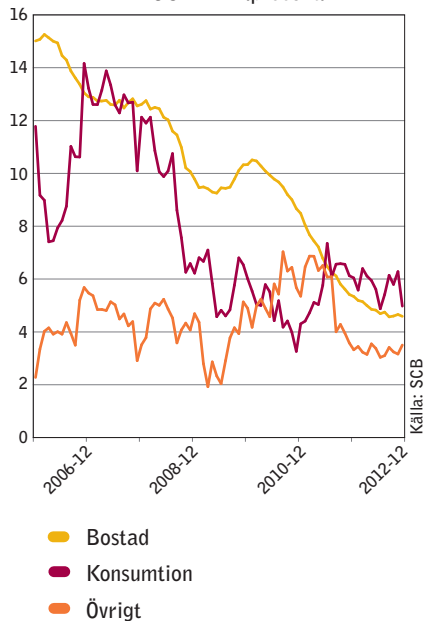
Lån till hushåll för konsumtionsändamål utgör cirka sex procent av den totala utlåningen till hushållen. Tillväxttakten i utlåningen till hushåll för konsumtionsändamål har minskat från början av 2007 fram till mitten av 2009 och varit relativt oförändrad sedan dess. Vid utgången av det fjärde kvartalet 2012 var tillväxttakten 5 procent (diagram 3).

3 Alla in- och utlåningsvolymerna och in- och utlåningsräntorna i detta avsnitt är hämtade från SCB finansmarknadsstatistik 2013-01-28 om inget annat anges. De avser utlåning från Monetära finansinstitut (MFI) som inkluderar banker, bostadsinstitut, finansbolag och övriga MFI (kommun- och företagsfinansierande institut, monetära investeringsfonder, monetära värdepappersbolag och fondkommissionärer samt övriga monetära finansinstitut).

4 Konsumtionslån avser lån utan säkerhet, så kallade blancolån, samt lån som är garanterade av andra än stat och kommun. Övriga lån består av de lån som inte faller under någon av kategorierna bostadslån eller konsumtionslån. Definitionerna av konsumtionslån och övriga lån är hämtade från SCB och för mer utförliga definitioner se www.scb.se.

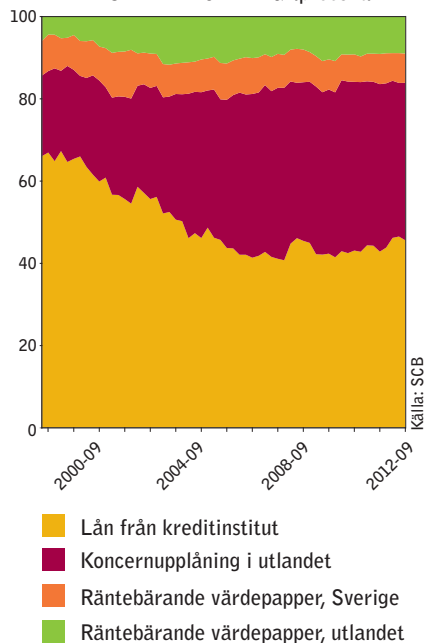
5 Hushållen har även indirekta lån för bostadsändamål i form av lån till bostadsrättsföreningar. Dessa ingår i statistiken för lån till icke-finansiella företag.

3. TILLVÄXTTAKT LÅN TILL HUSHÅLL (procent)

Anm. Tillväxttakterna är justerade för omklassificeringar samt köpta och sålda lån.

4. FINANSIERING ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (procent)

Företagens finansiering

Icke-finansiella företag har möjlighet att finansiera sin verksamhet genom internt eller externt kapital. Det interna kapitalet består framför allt av aktiekapital och interna medel. Det externa kapitalet består i huvudsak av lånefinansiering i form av banklån, värdepappersupplåning eller koncernupplåning. Det externa kapitalet kan även bestå av handelskrediter.⁶

Banklån är det vanligaste sättet för företag att finansiera sig på. Eftersom bankernas utlåningsvilja och utlåningsmarginaler påverkas av marknadsförhållanden har andra typer av finansieringsmöjligheter blivit mer aktuella i samband med den senaste finanskrisen. Som komplement till att låna från banker kan företagen finansiera sig genom antingen räntebärande värdepapper eller koncernlån (diagram 4).

Lån från kreditinstitut

Den vanligaste finansieringsformen för svenska icke-finansiella företag är lån från kreditinstitut, som står för 44 procent av den totala finansieringen.⁷ Under de senaste 15 åren har företagets finansiering i form av lån från kreditinstitut dock minskat som andel av företagets totala finansiering. Tillväxttakten i utlåningen till icke-finansiella företag minskade under det fjärde kvartalet, men är fortsatt positiv. Tillväxttakten för det fjärde kvartalet var 1,7 procent jämfört med 2,8 procent kvartalet innan (diagram 5). Utlåningen uppgick till 1 850 miljarder kronor vid slutet av det fjärde kvartalet 2012.⁸ I euroområdet fortsätter utlåningen till icke-finansiella företag att minska, som den har gjort sedan juni 2012.

Räntebärande värdepapper

De icke-finansiella företagen finansierar sig via räntebärande värdepapper genom att emittera certifikat eller obligationer. Det är vanligast att företagen emitterar obligationer, det vill säga värdepapper med en löptid över ett år. Emissioner av företagsobligationer är förknippade med stora administrativa kostnader. Därför är det främst stora och medelstora företag som har möjlighet att utnyttja värdepappersmarknaden som finansieringskälla.

Finansiering genom räntebärande värdepapper i Sverige och utlandet utgör 16 procent av de icke-finansiella företagens finansiering. Sedan början av 2010 har företagets upplåning genom räntebärande värdepapper ökat med 110 miljarder kronor och uppgick till 642 miljarder kronor vid utgången av det tredje kvartalet 2012.⁹ Samtidigt är andelen i förhållande till företagets övriga finansiering i stort sett oförändrad under samma period (diagram 4). Många företag har tidigare uppgett att de söker marknadsfinansiering som alternativ till banklån och annan finansiering.¹⁰ Det syns i att antalet emittenter har ökat och att det har blivit en större spridning av kreditvärdigheten, men det syns ännu inte i statistiken som en ökad andel av företagets totala finansiering. Till skillnad från statistik i Sverige visar statistik för euroområdet att finansieringen genom räntebärande värdepapper har ökat där. Vid utgången av det

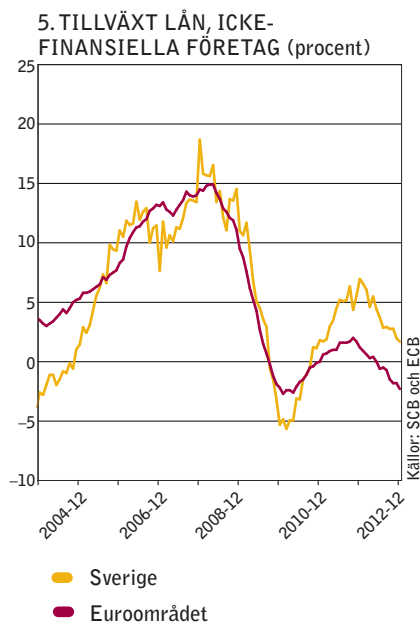
6 Handelskrediterna består av kundfordringar och leverantörsskulder.

7 Av den totala utlåningen till svenska icke-finansiella företag består cirka 8 procent av så kallade syndikerade lån där banker går samman i kreditgivningen till ett företag för att dela på risken.

8 En stor del av denna utlåning är knuten till fastighetssektorn i någon form.

9 Källa: SCB Balansstatistik. Statistik som avser det fjärde kvartalet 2012 publiceras den 21 mars 2013.

10 Se Riksbankens företagsintervjuer, januari 2012 och maj 2012.

tredje kvartalet hade finansieringen genom räntebärande värdepapper ökat både volymmässigt och som andel av företagets totala finansiering jämfört med motsvarande kvartal 2011.¹¹

Koncernupplåning i utlandet

Finansiering genom koncernupplåning i utlandet utgör en stor del av de svenska icke-finansiella företagens finansiering. Med koncernupplåning avses i det här fallet lån mellan företag inom en koncern där någon del av koncernen är verksam på den svenska marknaden och någon del är verksam i utlandet. Det kan därmed vara ett utländskt moderbolag med ett svenskt dotterbolag, men det kan också vara ett svenskt moderbolag med ett utländskt dotterbolag. Finansieringsformen är alltså endast möjlig för företag som ingår i en koncern som är delvis verksam i utlandet. Koncernupplåningen i utlandet utgör 37 procent av företagets totala finansiering och har ökat som andel av den totala finansieringen under de senaste 15 åren (diagram 4).

De icke-finansiella företagens möjlighet till finansiering

Företagen upplever att deras finansieringsmöjligheter under det fjärde kvartalet 2012 i stort sett var oförändrade jämfört med föregående kvartal. I Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer¹² uppgav tre fjärdedelar av de tillfrågade företagen att finansieringsmöjligheterna under det senaste kvartalet var oförändrade. Den resterande fjärdedelen anser att det var svårare än normalt att finansiera sin verksamhet. Det främsta skälet som uppges är sämre möjligheter att få banklån, men många uppges också att det beror på sämre möjligheter att finansiera sig med eget kapital eller att banklånen har blivit dyrare. Bland de tillfrågade bankerna i ALMI:s låneindikator¹³ uppgav visserligen en majoritet av bankerna att deras utlåningsmarginal till icke-finansiella företag var oförändrad under det fjärde kvartalet 2012. En tredjedel av bankerna menar dock att deras utlåningsmarginaler har ökat.

En tänkbar förklaring till att vissa företag bedömer att det är svårare än normalt att finansiera sin verksamhet är att konjunkturen har försämrats och också är sämre än normalt. Detta bekräftas delvis i Riksbankens senaste företagsundersökning.¹⁴ De tillfrågade företagen bedömer att konjunkturläget i januari 2013 var betydligt sämre än normalt och att det har försämrats jämfört med i september 2012. De främsta bidragande orsakerna till den svaga konjunkturen uppges vara en vikande internationell efterfrågan och en starkare svensk krona. Den europeiska skuld-krisen och omvärldsutvecklingen fortsätter att vara de största orosmolnen framöver.

I euroområdet fortsätter bankernas kreditvillkor för de icke-finansiella företagen att vara relativt restriktiva.¹⁵ Kreditvillkoren bedöms visserligen vara något bättre under det fjärde kvartalet 2012 jämfört med kvartalet innan, men de var samtidigt något hårdare än i normala fall. Den främsta anledningen till detta är den generella ekonomiska utvecklingen som också gjorde att bankerna ökade sina utlåningsmarginaler något under kvartalet. Samtidigt är företagens efterfrågan på finansiering också något lägre.

11 Se ECB Euro area securities issues statistics, september 2012.

12 Se Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer, januari 2013.

13 Se ALMI Låneindikator, december 2012.

14 Se Riksbankens företagsundersökning, januari 2013.

15 Se ECB Bank lending survey, januari 2013.

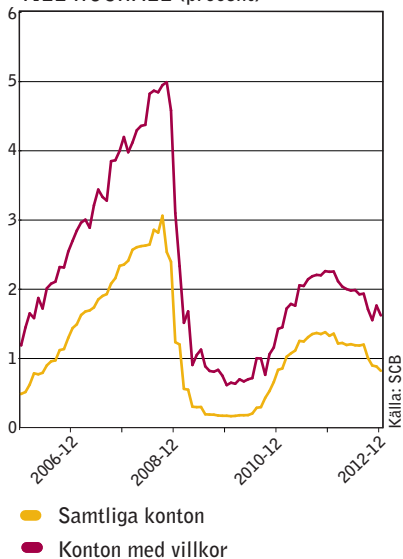
INLÅNING FRÅN HUSHÅLL OCH FÖRETAG

De svenska icke-finansiella företagen ökade sin inlåning hos svenska kreditinstitut med 5 procent under det fjärde kvartalet. Inlåningen växte mer än under föregående kvartal och uppgick till 708 miljarder kronor. Det motsvarar 38 procent av kreditinstitutens utlåning till icke-finansiella företag. Inlåning från de icke-finansiella företagen växer visserligen snabbare än kreditinstitutens utlåning till desamma men eftersom volymen inlåning fortfarande är lägre än volymen utlåning har kreditinstitutet ett inlåningsunderskott.

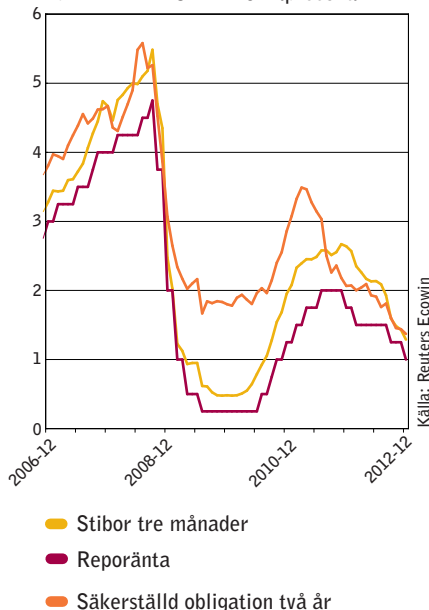
Svenska hushåll fortsätter att öka sitt sparande genom insättningar på banken. Samtidigt har de fortfarande ett lågt sparande i form av inlåning relativt hushåll i de flesta andra europeiska länder. Tillväxten i inlåningen var 8,5 procent på årsbasis under det fjärde kvartalet 2012, vilket är något lägre än under det tredje kvartalet. Vid slutet av det fjärde kvartalet sparade hushållen 1 219 miljarder kronor på inlåningskonton hos svenska kreditinstitut. Det motsvarar 44 procent av kreditinstitutens utlåning till hushållen. Inlåningen ökar dock snabbare än utlåningen.

Samtidigt som hushållen har ökat sin inlåning hos svenska kreditinstitut har inlåningsräntorna till hushållen fortsatt att sjunka under det fjärde kvartalet. Den genomsnittliga räntan på nya avtal för hushållens samtliga inlåningskonton uppgick till 0,82 procent vid utgången av det fjärde kvartalet jämfört med 1,0 procent under föregående kvartal (diagram 6).¹⁶ Den genomsnittliga inlåningsräntan för konton med särskilda villkor, som uttagsrestriktioner, var 1,62 procent, det vill säga nästan dubbelt så hög.

6. BANKERNAS INLÅNINGSRÄNTA TILL HUSHÅLL (procent)

7. MARKNADSRÄNTOR (procent)

MARKNADS- OCH UTLÅNINGSRÄNTOR

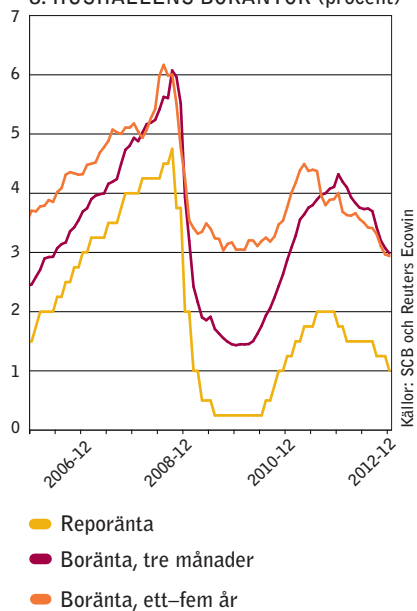
Marknadsräntorna påverkar såväl bankernas finansieringskostnader som hushållens och företagens kostnader för att låna pengar. Riksbanken sänkte reporäntan med 0,25 procentenheter till 1,0 procent under det fjärde kvartalet 2012. Interbankräntan, den ränta som bankerna betalar för att låna av varandra (Stibor), på tre månaders löptid har också sjunkit under kvartalet. Interbankräntan har sjunkit mer än reporäntan under perioden, vilket innebär att skillnaden mellan dessa räntor har minskat ytterligare. Det kan indikera att bankerna är mer villiga att låna ut till varandra än tidigare och på att oron i det finansiella systemet har minskat. Vid tider av finansiell oro tenderar bankernas vilja att låna ut till varandra att minska vilket gör att räntorna stiger.

En vanlig missuppfattning är att bankerna finansierar sig till en kostnad som motsvaras av reporäntan. Kopplingen mellan reporäntan och bankernas utlåningsräntor har försvagats sedan finansskrisen. Kostnaden för bankernas finansiering är till exempel relaterad till räntan på säkerställda obligationer. Räntorna både på interbankmarknaden och på säkerställda obligationer har sjunkit under det fjärde kvartalet (diagram 7). Skillnaden mellan räntorna har samtidigt ökat marginellt.

Bostadsinstitutens utlåningsräntor till hushåll fortsätter att sjunka. Deras genomsnittliga ränta på nya bolån med tre månaders räntebindningstid var 2,98 procent vid utgången av det fjärde kvartalet jämfört

16 I begreppet samtliga konton ingår transaktionskonton och inlåning förknippad med vissa villkor. Dessa villkor kan bland annat vara begränsningar av antal uttag eller viss bindningstid. Med nya avtal menas både ny inlåning och inlåning där det skett förändringar i villkoren under perioden. Alla inkluderade konton omfattas av insättningsgarantin.

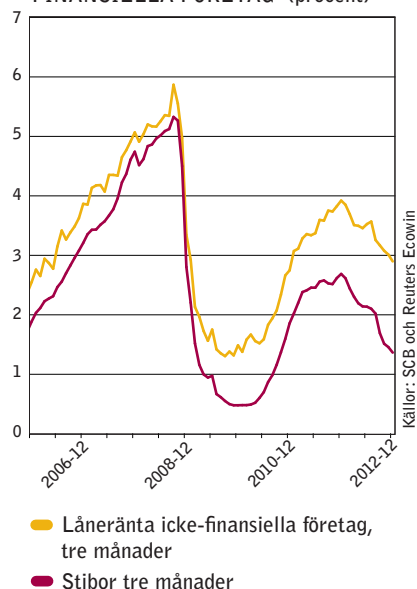
8. HUSHÅLLENS BORÄNTOR (procent)

med 3,43 procent föregående kvartal (diagram 8). Även på längre löptider har räntorna sjunkit. Räntan på ett nytt bolån med ett till fem års räntebindningstid har sjunkit från 3,31 procent till 2,94 procent från kvartal tre till kvartal fyra. Räntan på bolån med längre räntebindningstid ligger fortsatt lägre än räntan för tre månaders räntebindningstid, även om skillnaden minskat något under det fjärde kvartalet.

Räntorna på nya lån till icke-finansiella företag har sjunkit under 2012. I slutet av det fjärde kvartalet var bankernas genomsnittliga ränta på nya lån med tre månaders räntebindningstid 2,90 procent jämfört med 3,17 procent kvartal tre (diagram 9). Skillnaden mellan interbankräntan med tre månaders löptid och bankernas utlåningsränta till företag har ökat under det fjärde kvartalet och ligger på en hög nivå i en historisk jämförelse.

9. UTLÅNINGSRÄNTA ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (procent)

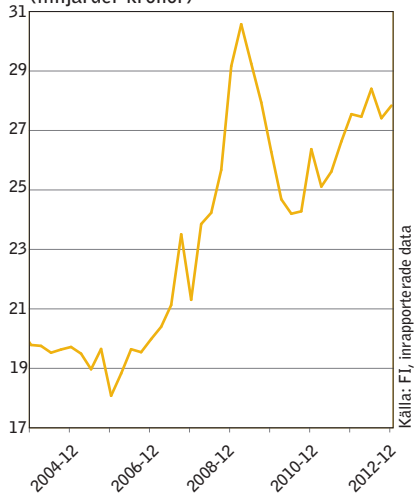
RÄNTENETTO

Bankernas räntenetto utgörs av skillnaden mellan deras ränteintäkter och räntekostnader. Ränteintäkterna avspeglar vad banken tjänar på räntebärande tillgångar som bostadsutlåning. Räntekostnaderna avspeglar hur mycket banken betalar för sina räntebärande skulder som upplåning för att finansiera bostadslån eller för kundernas inlåning.

Storleken på räntenettet beror på bankens in- och utlåningsmarginaler. Inlåningsmarginalen är positiv om räntan som banken betalar till kunderna på deras inlåning är lägre än den ränta bankerna på olika sätt kan få genom att placera inlåningen. På motsvarande sätt är utlåningsmarginalen positiv om banken kan låna ut pengar till en högre ränta än den ränta som den lånar upp till. Högre marginaler på in- och utlåningen leder alltså till ett högre räntenetto för banken. Storleken på räntenettet beror dock inte enbart på marginalerna i in- och utlåningen utan även på volymerna av räntebärande tillgångar och skulder.

De svenska storbankernas sammanlagda räntenetto uppgick till 28 miljarder kronor under det fjärde kvartalet 2012 (diagram 10). Räntenettet ökade därmed något jämfört med föregående kvartal. Räntenettet har successivt ökat sedan det fjärde kvartalet 2010. Ökningen beror delvis på att bankernas marginaler har ökat, men det beror också på att deras totala volym av räntebärande skulder och tillgångar har ökat.

10. STORBANKERNAS RÄNTENETTO (miljarder kronor)

Bankernas marginaler på bolån

Kundernas utlåningsränta och bankernas finansieringskostnad sjönk betydligt under det fjärde kvartalet. Samtidigt ökar bruttomarginalen för ett nyttgivet tremånaders bolån och låg i genomsnitt på 1,33 procentenheter fjärde kvartalet 2012. Marginalen när även övriga kostnader dragits av, nettomarginalen, uppgick till 0,64 procentenheter. Det innebär en ökning med 0,07 procentenheter jämfört med kvartalet innan.

Att beräkna den exakta kostnaden för bolån är komplicerat och kräver information om den enskilda bankens kostnader. Genom att skapa en enkel modell kan FI illustrera bankernas kostnader som är förknippade med bolån och hur dessa har utvecklats över tiden.

FI har tillsammans med Riksbanken tagit fram en modell för att beräkna en finansieringskostnad. Modellen bygger på vissa antaganden och är en förenkling av verkligheten. Det finns flera förklaringar till förenklingen, dels att modellen ska vara enkel att förstå, dels att statistiken inte alltid finns tillgänglig eller är möjlig att publicera av sekretesskäl.¹⁷ Genom att beräkna bankernas alla kostnader som är förknippade med bolån och jämföra dessa med faktiska utlåningsräntor går det att beräkna en marginal för nyttgivna bolån.

Modellen är enkel och generell och kan användas för att beräkna en bolänemarginal för nyttgivna bolån för en enskild bank. Ytterligare transparens skulle kunna uppnås om de banker som bedriver bolåneverksamhet själva använder liknande beräkningsmetoder som FI.

BANKERNAS FINANSIERINGSKOSTNAD

För att beräkna de kostnader som är förknippade med att finansiera ett nyttgivet bolån används information från de svenska storbankerna och deras bostadsinstitut.¹⁸ Finansieringskostnaden som FI beräknar utgör ett genomsnitt av de senaste 90 dagarna och består av kostnaden för ett nytecknat bostadslån med tre månaders räntebindningstid.¹⁹

Genom att studera skuldsidan på balansräkningen för storbankernas bostadsinstitut uppskattar FI hur stor andel som olika finansieringskällor utgör av den totala finansieringen. Finansieringskällornas andel skiljer sig mellan bankerna och i modellen har FI använt ett genomsnitt av bankernas andelar.²⁰ Andelarna varierar över tiden. Finansieringskällorna i modellen är säkerställda obligationer och övrig finansiering. Den övriga finansieringen består av icke-säkerställd marknadsupplåning

17 För en detaljerad beskrivning av modellen se bilaga 2.

18 Modellen bygger på statistik från Swedbank, Nordea och Handelsbanken och deras bostadsinstitut (Swedbank Hypotek, Nordea Hypotek och Stadshypotek). I och med att SEB:s bostadsinstitut har inkluderats i moderbolaget ingår SEB Bolån endast i beräkningarna fram till och med 2006.

19 Av nya bolån är cirka 58 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Av den totala bolänestocken är 46 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Räntebindningstid är inte detsamma som lånets löptid, som vanligen är betydligt längre.

20 FI gör antagandet att bolån är 100 procent skuldfinansierade. Modellen tar alltså inte hänsyn till kostnaden för eget kapital.

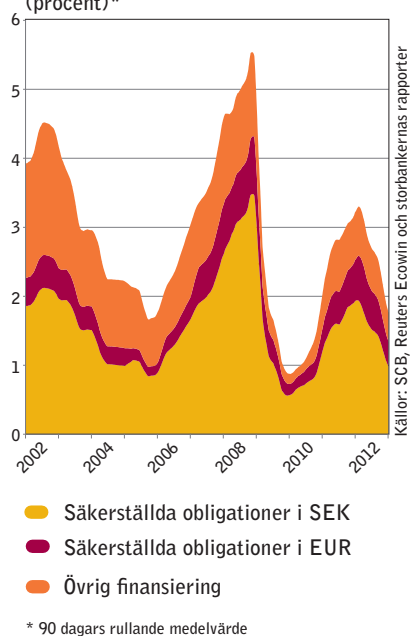
och inlåning från bankernas kunder.²¹ Den genomsnittliga löptiden för bankernas emitterade säkerställda obligationer tillåts variera över tid i modellen.²²

Genom att tilldela varje finansieringskälla en kostnad och därefter vikta dessa utifrån fördelning och uppskattad löptid av finansieringen beräknas bankernas finansieringskostnad (diagram 11).²³ För de säkerställda obligationerna använder FI dagsnoterade marknadsräntor på andrahandsmarknaden. Det innebär att FI gör antagandet att bankerna finansierar sig via marknaden varje dag. Antagandet innebär en förenkling eftersom bankerna i praktiken inte emitterar säkerställda obligationer varje dag.

Bankerna inkluderar vanligtvis även tidigare kvartal när de beräknar sin finansieringskostnad. Det betyder att samtliga utestående säkerställda obligationer tas i beaktande och att kostnaden för deras finansiering blir ett genomsnitt för en längre tidsperiod än ett kvartal. Skillnaden i finansieringskostnad mellan det aktuella kvartalet och föregående kvartal beror på ränteskillnaden mellan de obligationer som förfaller och de som emitteras under kvartalet. På grund av skillnader i beräkningsmetoder kan FI:s beräkning av finansieringskostnaden skilja sig från bankernas beräknade finansieringskostnad vissa kvartal. Dock bör utvecklingen under en längre period vara liknande.

Enligt FI:s beräkningar har den genomsnittliga finansieringskostnaden för att finansiera nytagna tremånaders lån minskat med 0,60 procentenheter från det tredje kvartalet och uppgick i genomsnitt till 1,76 procent under det fjärde kvartalet 2012.²⁴ Nedgången beror främst på att räntan för säkerställda obligationer har sjunkit under kvartalet.

11. FINANSIERINGSKOSTNAD (procent)*

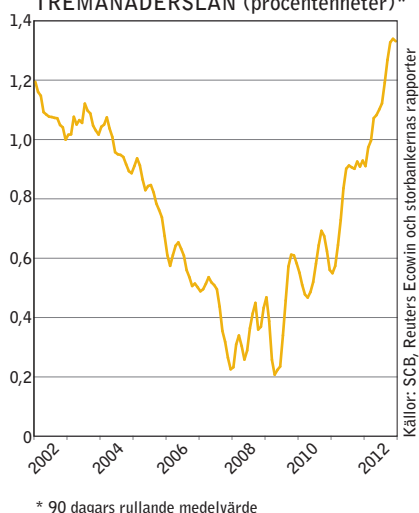

BRUTTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Genom att jämföra den genomsnittliga räntan som kunderna faktiskt har betalat under det fjärde kvartalet 2012 med den genomsnittliga finansieringskostnaden under samma kvartal kan en bruttomarginal för ett nytecknat bolån beräknas. Anledningen till att FI väljer att kalla denna marginal för bruttomarginal är att den inte tar hänsyn till de andra kostnader, utöver finansieringskostnaden, som är förknippade med bostadsutlåning. Bruttomarginalen kan således inte likställas med bankernas vinst på nya bolån.

FI:s beräkningar av bruttomarginalen visar att den sjönk kraftigt och var pressad under åren fram till den senaste finanskrisen. Det berodde på att finansieringskostnaden steg samtidigt som hög konkurrens om bolånetagarna ledde till att utlåningsräntorna inte steg i samma utsträckning. Efter krisen har bruttomarginalen stigit och var under det fjärde kvartalet i genomsnitt 1,33 procentenheter (diagram 12). Motsvarande siffra för det tredje kvartalet var 1,27 procentenheter.

12. BRUTTOMARGINAL PÅ NYA TREMÅNADERSLÅN (procentenheter)*

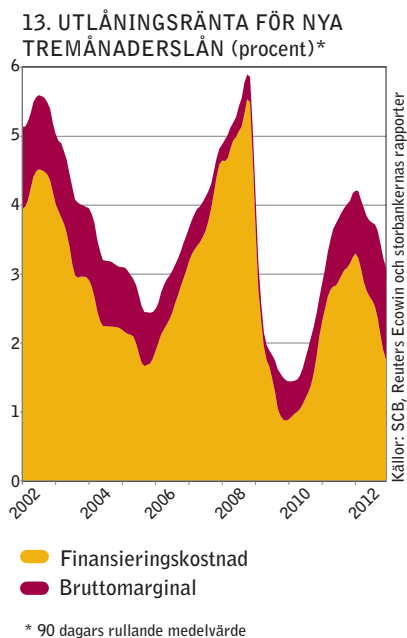

21 För en beskrivning av de olika finansieringskällorna se ”Bankernas räntor och utlåning, kv 1: 2012”. http://www.fi.se/bru1_2012

22 Löptidsinformation är hämtad från Association of Swedish Covered Bond issuers (ASCB).

23 En mer ingående beskrivning av FI:s beräkningar finns i bilaga 2.

24 Eftersom det är praxis att det rörliga benet i ränteswappar inom euroområdet är sex månader istället för tre månader (som är praxis i det svenska systemet) har FI från och med det fjärde kvartalet inkluderat en ränteswap som omvandlar sexmånaders flöden till tre månader i beräkningen för finansieringskostnaden i euro. Ändringen innebär att finansieringskostnaden var 2,36 procent i stället för 2,33 procent under det tredje kvartalet.

När det gäller analysen av finansieringskostnad över tid kan konstateras att även under den mest akuta fasen av finanskrisen förutsätter modellen att bankerna finansierar sig till gällande marknadsräntor. Samtidigt erbjöd Riksbanken lån till bankerna till betydligt mer förmånlig ränta. Riksbankens utestående lån till bankerna var som störst i februari 2009 och uppgick då till 427 miljarder kronor. Det motsvarar cirka 17 procent av storbankernas emitterade värdepapper vid samma tidpunkt. Under finanskrisen garanterade staten även bankernas upplåning inom ramen för garantiprogrammet. I mitten av 2009 var statens åtagande inom garantiprogrammet som störst och uppgick till 354 miljarder kronor. I diagram 13 visas utlåningsräntan uppdelad i bruttomarginal och finansieringskostnad.

NETTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Utöver de direkta finansieringskostnaderna finns det även andra kostnader som är förknippade med bankverksamhet och därmed bolån. Dessa kostnader måste fördelas mellan bankens olika verksamhetsområden och måste därför tas i beaktande när banken bestämmer sin bolåneränta. En jämförelse mellan den genomsnittliga ränta som konsumenterna betalar och bankernas finansieringskostnad plus övriga kostnader för nytgivna bolån ger en nettomarginal för nya bolån.

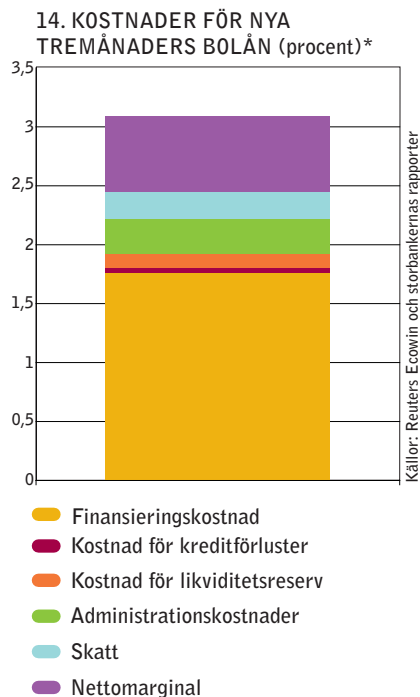
Övriga kostnader för bostadsutlåning

De övriga kostnaderna för bostadsutlåning varierar mellan olika banker och består i FI:s modell av administrativa kostnader, kostnad för att hålla en likviditetsreserv, kostnad för förväntade kreditförluster samt skatt. FI har uppskattat ett genomsnitt för de fyra svenska storbankerna. FI:s beräkningar av de övriga kostnaderna uppgår sammanlagt till 0,69 procentenheter. Kostnaden för att hålla en likviditetsreserv har minskat sedan det tredje kvartalet.

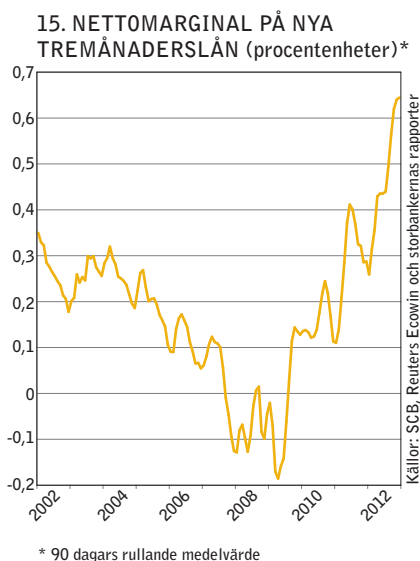
Administrativa kostnader är bland annat kostnader för personal, lokaler och datorsystem. Dessa kostnader är ofta gemensamma för hela bankkoncernen och måste därför fördelas på de olika verksamhetsområdena. Enligt FI:s uppskattning uppgick de administrativa kostnaderna för bolån det fjärde kvartalet 2012 till 0,30 procentenheter.

För att säkerställa att bankerna kontinuerligt kan finansiera sin bolånestock, även under perioder av finansiell stress, har de en reserv av likvida tillgångar. Dessa tillgångar kan omsättas om bankens normala finansieringskällor skulle utsättas för störningar. Att inneha en likviditetsreserv är förknippat med vissa kostnader som enligt FI:s beräkningar i genomsnitt uppgick till 0,11 procentenheter under det fjärde kvartalet 2012. Det innebär att de har minskat med 0,04 procentenheter sedan det tredje kvartalet.

Vidare bör bankerna räkna med att vissa bolånetagare inte fullt ut kan betala ränta och amortering på sina bolån. De förluster som banken gör till följd av detta kallas för kreditförluster. När en bank beviljar ett bolån måste den ta hänsyn till förväntade framtida kreditförluster. Baserat på bankernas nuvarande beräkningsmodeller antar FI att de genomsnittliga kostnaderna för förväntade kreditförluster uppgår till 0,05 procentenheter över tiden.

* Medelvärde under fjärde kvartalet 2012

Slutligen dras en kostnad för skatt av som enligt FI:s beräkningar uppgick till 0,23 procentenheter under det fjärde kvartalet 2012.²⁵ Då alla kostnader inklusive skatt är avdragna från utlåningsräntan kvarstår en nettomarginal. Nettomarginalen för ett nytt bolån var enligt FI:s beräkningar 0,64 procentenheter i genomsnitt under det fjärde kvartalet. Det innebär att nettomarginalen har ökat jämfört med det tredje kvartalet 2012 då den uppgick till 0,57 procentenheter. Ökningen beror på att utlåningsräntorna inte har sjunkit i lika stor utsträckning som finansieringskostnaden och på att kostnaden för att hålla en likviditetsreserv har minskat sedan det tredje kvartalet. I diagram 14 visas bankernas genomsnittliga finansieringskostnad, övriga kostnader och nettomarginal.

Precis som bruttomarginalen var nettomarginalen pressad fram till krisen och har därefter ökat successivt (diagram 15). Även för nettomarginalen påverkas analysen av den mest intensiva perioden av finanskrisen av antagandet att bankerna finansierar sig till gällande marknadsräntor. Under denna period erbjöd dock Riksbanken lån till bankerna till betydligt mer förmånlig ränta än gällande marknadsräntor.

25 I den första och andra rapporten har skattesatsen schablonartat räknats som en tredjedel av bruttomarginal minus övriga kostnader. Från och med den tredje rapporten används gällande skattesats 26,3 procent.

Kundernas samtliga banktjänster

Ökad transparens kring bolänemarginalerna kan vara en hjälp i förhandlingen mellan kunden och banken om bolånen. För en fungerande konkurrens krävs välinformerade kunder, kunder som förhandlar om sina villkor och kunder som är villiga att byta bank. Det är viktigt att förstå samtliga delar av sina banktjänster och produkter. Det är också ett individuellt beslut av banken vilka kunder som ska få låna och till vilka villkor.

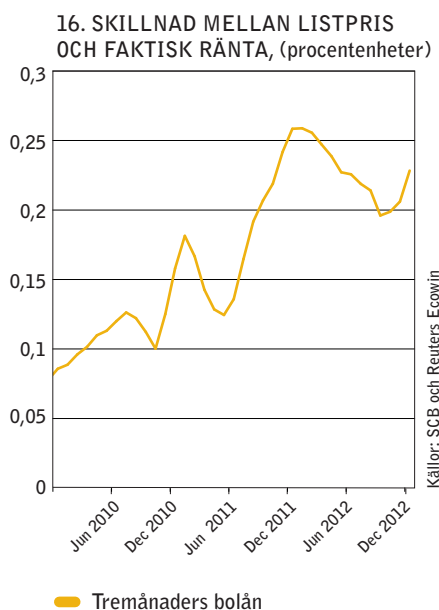
Banken bestämmer vilken ränta och vilka avgifter som en kund ska betala för sitt lån, men det finns ofta en möjlighet för kunden att förhandla. I förhandlingssituationen befinner sig konsumenten ofta i ett informationsunderläge gentemot banken. Ett av syftena med denna rapport är att öka förståelsen för hur bankernas kostnader ser ut. Till slut är det dock upp till kunden att undersöka vad det personliga erbjudandet blir och jämföra mellan flera olika banker.

Den utlåningsränta som banken annonserar på till exempel sin webbplats kallas listränta. Listräntan skiljer sig oftast från den ränta som kunden och banken kommer överens om. Bankernas rörliga listräntor har sedan 2002 i genomsnitt varit ungefär 0,2 procentenheter högre än den faktiska ränta som kunderna i genomsnitt betalar för sina rörliga lån²⁶ (diagram 16). Det betyder att bankerna kan ge en viss rabatt på den ränta som de presenterar på sin webbplats.²⁷

Det är dock inte bara förhandlingsskickligheten som avgör vad konsumenten får för ränta på sitt bolån. Konsumenternas ekonomiska förutsättningar skiljer sig åt, vilket betyder att olika låntagare utgör olika stora risker för banken. Faktorer som påverkar förhandlingsutrymmet är bland annat låntagarens inkomst och storlek på andra tillgångar samt hur stor del av bostaden som konsumenten vill låna till. Slutligen är det upp till banken om kunden ska få låna och till vilken ränta.²⁸

I förhandlingen ingår även att diskutera olika räntebindingstider för utlåningen. I den modell som FI presenterar i denna rapport diskuteras endast bankernas marginaler utifrån tremånadersräntan. Varje kund måste överväga för- och nackdelar med valet av räntebindingstid. Valet beror på kundens situation och hur stor den premie är som kunden kan tänka sig att betala för att binda sina bostadslån och därmed med säkerhet veta vad lånet kostar under en längre tid. Att byta räntebindingstid eller att säga upp lånet under den tid som räntebindingstiden löper är ofta förenat med en avgift, kallad ränteskiljnadsersättning.

Det är även viktigt för kunden att överväga vilket utrymme som finns för att amortera på sitt bolån. Den genomsnittliga amorteringstiden för bostadslån med belåningsgrader under 75 procent som amorteras uppgick 2012 enligt FI:s bolåneundersökning till 140 år. Samtidigt är andelen amorteringsfria bolån, med belåningsgrader under 75 procent, cirka

26 En rörlig ränta är i de flesta fall inte helt ”rörlig”, utan har en bindingstid på 3 månader.

27 I modellen, som redovisats i tidigare avsnitt, används den genomsnittliga ränta som kunden faktiskt betalar, det vill säga efter rabatt.

28 Konsumenten kan till sin hjälp finna vägledning i Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2011:47) om krediter i konsumentförhållanden.

70 procent.²⁹ Det kan dock konstateras att lån med höga belåningsgrader i mycket större utsträckning amorteras och på kortare tid än tidigare.

KUNDEN SES SOM EN HELHET

Eftersom bolånet ofta är den största bankaffären man gör i sitt liv väljer många konsumenter bank utifrån var de får den mest förmånliga bolåneräntan. Därför använder banker ibland bolån som en lockprodukt. I samband med förhandlingen om bolånet kan banken erbjuda olika typer av helkundslösningar som innebär att de ger en billigare bolåneränta i utbyte mot att konsumenten samlar alla sina banktjänster i banken. Det är inte ovanligt att en bank erbjuder en lägre ränta på bolånet om hushållet binder upp sig på andra tjänster. Det är viktigt att ha i åtanke att dessa övriga tjänster innebär kostnader, i vissa fall för många år framöver. Det faktum att bankerna presenterar en helkundslösning gör det enkelt för kunderna men det är samtidigt svårt att särskilja kostnaderna för olika tjänster.³⁰

Sparande i fonder är ett exempel på en faktor som bankerna kan väga in i helkundslösningen. Att hushållen fokuserar på sparande är positivt, men det är också viktigt att fondspararen är medveten om att det även är förknippat med avgifter. Avgifter för fond- och pensionssparande dras automatiskt av från fondernas avkastning eller från det insatta beloppet och kan därför vara svåra att uppskatta för kunden. Att vara uppmärksam på vilka avgifter som fondsparandet är förknippat med kan spela stor roll för avkastningen. En kund som sparar 1 000 kronor i månaden i tio år i en genomsnittlig fondportfölj betalar cirka 11 800 kronor i avgifter.³¹

Att beakta vilken inlåningsränta som banken erbjuder på olika konton är också en viktig parameter för en kunds privatekonomi. Inlåningsräntan spelar stor roll på längre sikt på grund av ränta-på-ränta effekten³², och passivitet från kundens sida kan därför kosta pengar i form av missade ränteintäkter. En kund som låter hela lönen stå kvar på ett transaktionskonto utan ränta, i stället för att spara 1 000 kronor varje månad på ett inlåningskonto med ränta, går under en tioårs period miste om cirka 5 100 kronor.³³

Det är även viktigt att vara medveten om att andra tjänster såsom betalkort, värdepappersdepå och betaltjänster i de flesta fall är förknippade med en avgift. Det är därför betydelsefullt att även förhandla om, eller åtminstone beakta, villkor och pris på tjänster utöver bolånet.

29 Se rapporten Den svenska bolånemarknaden, 7 mars 2013.

30 Viss vägledning avseende detta ges i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2004:4) om finansiell rådgivning till konsumenter.

31 I beräkningen antas att fondportföljen har samma fördelning som svenska hushålls sammanlagda fondförmögenhet, vilken består av 67 procent aktiefonder, 19 procent blandfonder, 5 procent räntefonder och 9 procent övriga fonder (källa SCB 14 februari 2013). FI har använt genomsnittliga förvaltningsavgifter som är hämtade från AMF:s rapport "Avgifterna på fondmarknaden 2011". Förväntad avkastning hämtas från beräkningen av det så kallade Norman-beloppet (källa Morningstar). För svenska fonder är skillnaden mellan förvaltningsavgiften och TER (Total Expense Ratio), som används i Norman-beloppet, ofta marginell.

32 Då den utbetalade räntan står kvar på inlåningskontot tjänas ränta även på den. Detta innebär att det belopp som räntan beräknas på nästa gång har ökat.

33 Genomsnittlig ränta på ett inlåningskonto utan villkor var vid utgången av det fjärde kvartalet 0,82 procent och räntan på transaktionskonton antas vara 0 procent.

Bilaga 1. Ny reglering

För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser införs nya regler för banksektorn inom EU. Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Finansdepartementet, Riksbanken och FI anser att Sverige, för att värna om stabiliteten i det svenska finansiella systemet, behöver gå längre än Baselkommitténs³⁴ överenskommelse från 2010³⁵ och EU-kommissionens förslag till ny förordning om kapitaltäckning och likviditet.³⁶ FI har även beslutat om en ny reglering av likviditetstäckningsgrad som trädde i kraft 1 januari 2013.

KAPITALTÄCKNINGSGELVERK

Jämfört med icke-finansiella företag består bankers balansräkning av en relativt liten andel eget kapital och den har minskat över tiden. Syftet med det egna kapitalet är att bankerna ska kunna absorbera förluster. En av lärdomarna från finanskrisen är just att det behövs högre krav på bankernas kapital. Därför har Baselkommittén utfärdat ett nytt ramverk, Basel 3, som bland annat innehåller ökade krav på kapitaltäckning.

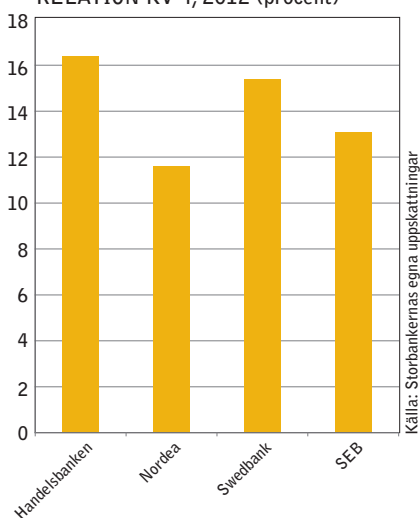
Vad innebär de nya kapitaltäckningsreglerna?

Från och med 2013 planeras de nya kapitaltäckningsreglerna att införas för svenska banker. Inom EU sker införandet av Baselkommitténs ramverk genom en ny kapitaltäckningsförordning och ett nytt direktiv (CRR respektive CRD4).³⁷ Enligt EU-kommissionens förslag skulle de nya kapitaltäckningsreglerna träda i kraft den 1 januari 2013. Eftersom förhandlingar mellan det Europeiska rådet och EU-parlamentet fortfarande pågår är det oklart när reglerna kommer att träda i kraft.

I det förslag till CRR/CRD4 som presenterats av EU-kommissionen krävs att banker, lite förenklat, ska ha minst 7 procent i kärnprimärkapital³⁸ från år 2019. FI, Finansdepartementet och Riksbanken kom dock i november 2011 överens om att förordna att detta krav ska gälla i Sverige redan från och med 2013. De svenska myndigheterna förordar dessutom att de fyra stora svenska bankkoncernerna Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank, utöver detta ska ha ytterligare påslag. Med det föreslagna påslaget ska deras kärnprimärkapital uppgå till minst 10 procent av de riskvägda tillgångarna från 2013 och 12 procent från 2015. Alla svenska storbankskoncerner uppfyller redan idag det kommande kravet på 10 procent (diagram 17).

Det finns flera tungt vägande skäl för att ställa höga krav på svenska storbanker. De svenska storbankerna finansierar sig i stor omfattning genom att låna på de internationella kapitalmarknaderna, vilket gör dem

17. KÄRNPRIMÄRKAPITAL-RELATION KV 4, 2012 (procent)

Anm. Kärnprimärkapitalrelationer för storbankerna inklusive skattade effekter av Basel 3 (utan övergångsregler) och IAS 19 (avdrag för gällande kärnprimärkapitalrelationer).

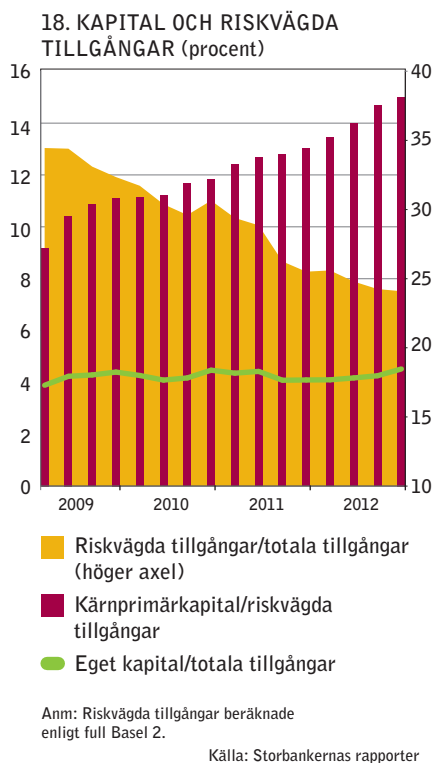
34 Baselkommittén för banktillsyn verkar under Bank for International Settlements (BIS) och utvecklar bland annat standarder för reglering och tillsyn av banker. Baselkommitténs förslag är rekommendationer som måste genomföras på nationell nivå för att bli bindande reglering.

35 För att läsa mer om Baselkommitténs överenskommelse se: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>.

36 Se: <http://www.fi.se/Press/Pressmeddelanden/Listan/Nya-kapitalkrav-pa-svenska-banker/>.

37 Capital Requirements Regulation (CRR) och Capital Requirements Directive 4 (CRD4).

38 Kärnprimärkapital definieras som eget kapital, d.v.s. aktiekapital, bundna reserver, årets resultat, balanserat resultat m.m. minskat med vissa avdrag som t.ex. goodwill.

känsliga för störningar på dessa marknader. Bankerna är dessutom mycket stora i förhållande till den svenska ekonomin. Om en eller flera svenska storbanker måste räddas kan det medföra stora kostnader för samhället och skattebetalarna. Marknaderna har dessutom lärt sig av historien och utgår ofta från att staten kommer att ingripa för att rädda stora banker. Uppfattningen att det finns en underförstådd garanti från staten gör att storbankerna både kan finansiera sig billigare än vad som annars hade varit fallet, och ta större risker.

De svenska storbankerna har gradvis stärkt sin kapitaltäckning. Tre av fyra storbanker tog in nytt eget kapital genom emissioner under den akuta fasen av finanskrisen 2009. Därefter har de riskvägda tillgångarna minskat, både beroende på att riskvikter på befintliga tillgångar sjunkit och att bankerna skiftat sin verksamhet till mindre riskfyllda tillgångar (diagram 18).

LIKVIDITETSREGLERING

Utöver kapitaltäckningsregler innehåller Baselkommitténs överenskommelse i Basel 3 även kvantitativa krav som syftar till att minska bankers likviditetsrisker. Att en bank får problem med sin likviditet innebär för enkelt att den för tillfället inte har tillräckligt med likvida medel tillgängliga för att betala sina förfallande skulder. Orsaken till likviditetsproblem kan vara att en bank har utfärdat ett långfristigt lån, exempelvis ett bolån, med finansiering på kortare löptid. Bankens kortfristiga finansiering ska således återbetalas innan den fått tillbaka pengarna för bolånet. Under normala omständigheter är det lätt för banken att förnya sin kortfristiga finansiering på de finansiella marknaderna. Däremot finns det, under perioder av finansiell stress som under den senaste finanskrisen, en risk att banken hamnar i likviditetsproblem.

Vad innebär de nya likviditetskraven?

De tidigare svenska bestämmelserna för finansiella företags likviditet innehöll inga kvantitativa likviditetskrav. FI har beslutat om att införa ett kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad från den 1 januari 2013.³⁹

FI:s föreskrifter baseras på riktlinjer från Baselkommittén om beräkning av likviditetstäckningsgrad (Liquidity Coverage Ratio, LCR), som fastställdes i slutet av 2010. I början av 2013 antog Baselkommittén en global minimistandard för likviditetstäckningsgrad som en del av Basel 3-regelverket. Skillnaden från 2010 innebär i korthet att flera tillgångar till en viss del får medräknas som likvida tillgångar och att bankerna får längre tid på sig att uppfylla de nya kraven.⁴⁰

LCR säger i korthet att banker ska ha tillräckligt med likvida tillgångar för att kunna täcka sina förväntade betalningsutflöden i en stressad situation under de närmaste 30 dagarna.⁴¹ Om en bank hamnar i likviditetsproblem kan den omsätta sina likvida tillgångar och på så sätt möta de utflöden som sker under perioden.

FI:s föreskrifter kommer att gälla för de kreditinstitut och värdepappersbolag vars balansomsättning per den 30 september föregående år är större än 100 miljarder kronor. Det innebär det att åtta kreditinstitut och

³⁹ Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2012:6) om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

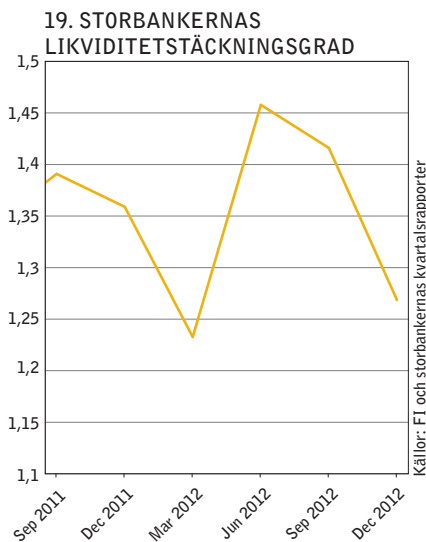
⁴⁰ Se <http://www.bis.org/press/p130106.htm>.

⁴¹ Likvida tillgångar omfattar i detta sammanhang huvudsakligen statspapper och till viss del säkerställda obligationer.

deras finansiella företagsgrupper kommer att omfattas av regleringen under 2013. Kravet gäller på aggregerad valutnivå, men också i de enskilda valutorna euro och US-dollar. Detta är för att säkerställa god likviditetshandling även i de utländska valutor som svenska kreditinstitut och värdepappersbolag i huvudsak finansierar sig med, och där möjligheterna till likviditetsstöd från Riksbanken är mer begränsade. Definitionerna i FI:s föreskrifter kommer i förlängningen anpassas till den slutgiltiga globala standarden men fram till dess gäller de tuffare svenska reglerna.

FI har sedan sommaren 2011 krävt inrapportering⁴² av likviditetsrisker från alla i Sverige verksamma kreditinstitut och värdepappersbolag som har en balansomsättning över 5 miljarder kronor.

Som komplement till LCR har Baselkommittén även föreslagit ett mer långsiktigt, strukturellt mått som kallas stabil nettofinansieringskvot (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Detta syftar till att banker i större utsträckning ska finansiera långfristiga tillgångar med långfristiga skulder. Banker ska alltså bättre matcha löptiderna i sin finansiering vilket ger ett mer stabilt banksystem. De internationella diskussionerna kring NSFR är dock inte lika långt gångna som för LCR och enligt Baselöverenskommelsen ska NSFR införas först år 2018. FI och Riksbanken har påtalat vikten av att bättre matcha tillgångar mot skulder. Den senaste finanskrisen har också gjort banker och andra marknadsaktörer medvetna om det. Detta har sannolikt bidragit till att de svenska storbankerna redan har förlängt löptiderna på sina skulder sedan den akuta krisen, vilket är något som FI ser som positivt.

42 Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2011:37) om rapportering av likviditetsrisker för kreditinstitut och värdepappersbolag.

Bilaga 2. Beräkning av finansieringskostnad och övriga kostnader

FÖRDELNING AV BANKERNAS FINANSIERING

De olika finansieringskällornas andel av den totala finansieringen har uppskattats genom att studera skuldsidan på balansräkningen för de svenska storbankernas bostadsinstitut. Finansieringsandelar är beräknade genom ett aggregat av Swedbank Hypoteks, Nordea Hypoteks och Stadshypoteks finansieringskällor över perioden 2002–2011. SEB Bolån ingår i beräkningarna åren 2002–2006. Därefter inkluderades SEB Bolån i moderbolaget och hypoteksbolaget kan därför inte särskiljas från banken.

Modellen innehåller följande finansieringsslag:

- säkerställda obligationer SEK (löptid två och fem år)
- säkerställda obligationer EUR (löptid två och fem år)
- övrig finansiering - inlåning och icke-säkerställd upplåning

TABELL 1. Fördelning av finansieringen vid utgången av det fjärde kvartalet 2012 (procent)

Säkerställda i SEK	53,1
Säkerställda i EUR	17,7
Övrig finansiering	29,2

Volymer för de säkerställda obligationerna hämtas från statistik över emitterade värdepapper från SCB. Övrig finansiering består av emitterade certifikat i svenska kronor och euro samt lån från moderbolaget, som till största delen består av inlåning. Volymen för certifikat i svenska kronor respektive euro hämtas också från SCB. Lån från moderbolaget uppskattas vara lika stor som nettoskulden till kreditinstitut, vilket beräknas som skillnaden mellan bolagets skulder till kreditinstitut och utlåning till kreditinstitut. Volymerna för respektive finansieringsslag omvandlas sedan till andelar av den totala finansieringsvolymen. Dessa andelar varierar över tiden.

Löptid

Genomsnittlig löptid på emitterade säkerställda obligationer hämtas från statistik från SCB och Association of Swedish Covered Bond issuers. Löptiden i modellen varierar över tiden. För att uppnå observerad löptid används i beräkningarna den kombination av tvååriga och femåriga säkerställda obligationer som uppnår den faktiska löptiden.

KOSTNADER FÖR BANKERNAS FINANSIERING

För att prissätta bankernas olika finansieringsslag används data från räntemarknaden. Genom interpolering uppskattas en kostnad för säkerställda obligationer med en exakt löptid på två och fem år i svenska kronor respektive euro. Dessutom kompenseras för ränteomvandling genom ränteswappar för säkerställda obligationer i svenska kronor, och för ränte- och valutaomvandling för säkerställda obligationer i euro. Ränte- och valutaomvandling innebär vanligtvis en kostnad som beror på vilken

löptid och valuta som omvandlas. Övrig finansiering, som främst består av inlåning, prissätts med tremånaders interbankränta. Inlåningen kan hanteras på olika sätt. FI har valt att se inlåningen som en finansieringskälla. Att bedriva inlåningsverksamhet är dock förknippat med vissa kostnader, vilket talar emot att prissätta inlåningen med inlåningsräntan. Den övriga finansieringen består även till viss del av icke-säkerställd upplåning som är dyrare än inlåning. Det är för att reflektera dessa faktorer som FI valt att prissätta övrig finansiering med tremånaders interbankränta.

Finansieringskostnad

Vid en sammanvägning av fördelningen för finansieringsslagen, löptidsfördelningen och kostnaderna för de olika finansieringsslagen kommer FI fram till en finansieringskostnad. Eftersom all långsiktig finansiering är omvandlad till tremånadersräntor genom swappar avser kostnaden finansiering av ett nytt lån med tremånaders räntebindningstid.

ÖVRIGA KOSTNADER

Administrativa kostnader

Administrativa kostnader utgörs främst av kostnader för personal, lokaler och datorsystem. I FI:s modell uppskattas de administrativa kostnaderna för ett bolån utifrån data från bankkoncernernas och hypotekens årsredovisningar. Enligt FI:s uppskattning uppgår detta påslag till i genomsnitt 0,30 procentenheter.⁴³ Vid de historiska beräkningarna varierar påslaget på årsbasis.

Kostnader för att hålla en likviditetsreserv

Svenska banker måste, för att uppfylla de skarpare likviditetskraven, förlänga löptiden på sin finansiering samt hålla en likviditetsreserv av en viss storlek. Kostnaden för att hålla en likviditetsreserv uppskattar FI till 0,11 procentenheter det fjärde kvartalet 2012. Den uppstår genom att banken behöver investera en del av sin upplåning i tillgångar med relativt låg avkastning.

Kostnader för förväntade förluster

Det finns alltid en sannolikhet för att en bolånekund inte kommer att kunna betala ränta och amortering. Banken har tillgång till historiska data över denna sannolikhet och kompletterar det med statistik över hur mycket av det utlånade beloppet som de kan tänkas återvinna vid en eventuell betalningsinställelse. På detta sätt får banken den genomsnittliga förväntade förlusten som är förknippad med bostadsutlåningen. Förväntade kreditförluster kan variera mellan konsumenter eftersom deras kreditrisker skiljer sig åt. I FI:s beräkningar används över tiden en kostnad för förväntade kreditförluster på 0,05 procentenheter för en genomsnittlig bolånetagare.

43 Uppskattningen baseras på storbankernas årsredovisningar.

Ordlista

Baselkommittén/Baselregelverket Den kommitté som förhandlar kring regelverket för banker och kreditinstitut som ska gälla internationellt. Exempel på överenskommelser är kapitalkrav för kreditinstitut, likviditetsreservkrav och krav på kreditinstituten att publicera information. Första regelverket skapades 1988 och kallades Basel 1. För närvarande diskuteras och utformas Basel 3 som ska börja införlivas 2013.

Belåningsgrad En procentsats som beskriver hur stor del av bostadens marknadsvärde som är belånat. Om bostadens marknadsvärde minskar stiger belåningsgraden, givet att lånet hålls konstant.

Bostadsinstitut Kreditmarknadsbolag specialiserat på långfristig finansiering av fastigheter och bostadsrätter. Kallas även hypoteksbolag.

Bruttomarginal Skillnaden mellan kundens faktiska tremånaders utlåningsränta och den kostnad som banken har för att finansiera ett nytt givet tremånaders bolån.

Certifikat Ett finansiellt instrument för handel på penningmarknaden. Ett certifikat är ett skuldebrev som ges ut av till exempel en bank eller ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är maximalt ett år.

CRR/CRD 4 EU:s kapitalkrävningsförordning (Capital Requirements Regulation) och kapitalkrävningsdirektiv (Capital Requirements Directive 4).

Eget kapital Post i företagets balansräkning som visar skillnaden mellan tillgångar och skulder, innehållande exempelvis kapital som tillskjutits av ägare, balanserade vinstmedel och reserver.

Emission Innebär att ett företag ger ut en obligation, eller en annan typ av värdepapper, i syfte att låna pengar på marknaden.

Finansiella marknader Ett samlingsnamn för marknader där finansiella instrument handlas. De fyra viktigaste marknaderna är valutamarknaden, räntemarknaden, aktiemarknaden och derivatmarknaden.

Företagsobligation Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är minst ett år.

Interbankmarknaden Den marknad där banker handlar räntor och valutor sinsemellan.

Interbankränta En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Kapitalbuffert Kapital för att täcka förväntade eller oförväntade förluster.

Kapitalkrav Regler för hur mycket kapital ett företag minst måste hålla för att få bedriva verksamheten.

Kapitalkrävning Ett mått på hur stort kapital i förhållande till riskvägda tillgångar som ett kreditinstitut (t.ex. en bank) och värdepappersbolag har för att klara kommande förluster.

Kreditinstitut Ett begrepp som omfattar både (i) banker (dvs. företag som har tillstånd att bedriva bankrörelse) och (ii) kreditmarknadsföretag (dvs. företag som har tillstånd att driva finansieringsrörelse). Gemensamt för (i) och (ii) är bland annat att företagen har tillstånd från FI och står under FI:s tillsyn.

Kreditrisk Risken att en låntagare inte fullgör sina förpliktelser.

Kärnprimärkapital Består av eget kapital, dvs. aktiekapital och ackumulerade icke-utdelade vinster efter avdrag för vissa poster såsom goodwill och uppskjuten skattefordran. Det är det kapital som har högst kvalitet.

Likviditetstäckningsgrad (LCR - Liquidity Coverage Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén som mäter en banks förmåga att hantera ett stressat nettoutflöde av likviditet under 30 dagar. LCR på 100 procent innebär något förenklat att en banks likviditetsreserv är tillräckligt stor för att banken ska kunna hantera ett oväntat likviditetsutflöde i 30 dagar.

Likviditet Tillgången på likvida medel, i förhållande till förfallande skulder. Ofta använt för att ange ett bolags betalningsförmåga på kort sikt.

Likviditetsreserv/Likviditetsbuffert Likvida tillgångar avsedda att motverka likviditetsproblem.

Likviditetsrisk Risk för att få svårigheter att infria sina betalningsåtaganden. Se bilaga 1 för en mer utförlig beskrivning.

Listpris Den utlåningsränta som kreditinstitut marknadsför sig med.

Löptid Tidsperiod som återstår till utbetalning av en skuld eller förfall av en obligation. Ju längre löptiden är, desto större är ränterisken.

MFI Monetära finansinstitut enligt SCB:s definition. Samlingsbegrepp för bland andra banker, bolåneinstitut och andra kreditföretag.

Nettomarginal Skillnaden mellan faktisk tremånaders utlåningsränta till kund och alla kostnader som är förknippade med att bedriva bolåneverksamhet, det vill säga bruttomarginalen minus kostnader utöver finansieringskostnaden.

Obligation En räntebärande löpande skuldförbindelse, eller ett skuldebrev, som ges ut (emitteras) av stat, kommun, kreditinstitut, hypoteksinstitut eller större företag. Obligationer har i allmänhet lång löptid, minst ett år. Obligationens nominella belopp återbetalas när löptiden gått ut, däremellan sker periodiska ränteutbetalningar.

Reporänta Riksbankens styrränta. Den ränta som bankerna kan låna eller placera till hos Riksbanken på sju dagar.

Riskvikt Värde som används vid beräkning av riskvägda tillgångar. För att räkna fram bankens riskvägda tillgångar multipliceras utlånat belopp med en riskvikt. Riskvikten bestäms utifrån hur troligt det är att låntagaren inte kan fullgöra sina låneåtaganden och varierar således mellan låntagarna. En hög riskvikt innebär större risk än en låg riskvikt.

Riskvägda tillgångar De riskvägda tillgångarna beräknas genom att ett företags samtliga tillgångar och poster utanför balansräkningen multipliceras med riskvikter.

Räntebindningstid Den period under vilken räntan på ett lån är bunden. För statsskuldväxlar och de flesta statsobligationer är räntebindningstiden lika med lånens resterande löptid.

Ränterisk Känslighetsmått för finansiella tillgångar och skulder som mäter hur värdet förändras när marknadsräntorna stiger eller faller.

Ränteswap Ett avtal mellan två parter att utbyta en viss ränta mot en annan ränta under en i förväg bestämd tidsperiod och i enlighet med vissa villkor.

Stabil nettofinansieringskvot (NSFR – Net Stable Funding Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén. Måttet ställer en banks stabila finansiering i relation till dess illikvida tillgångar under ett stressat scenario som pågår i ett år.

Stibor (Även interbankränta) En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Swap Ett avtal mellan två parter att utbyta en viss valuta eller ränta mot en annan valuta eller ränta under en i förväg bestämd tidsperiod och i enlighet med vissa villkor.

Säkerställda obligationer En obligation där innehavaren har särskild förmånsrätt i emittentinstitutets säkerhetsmassa vid en eventuell konkurs. Syftet med säkerställda obligationer är att kreditrisken normalt är lägre jämfört med obligationer som inte är säkerställda, vilket medför att upplåningskostnaderna sänks. Det är bara kreditinstitut som får ge ut säkerställda obligationer efter tillstånd av FI.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se